

Utlandsföddas svårigheter på den svenska arbetsmarknaden – partiernas lösningar är otillräckliga

När det gäller sysselsättning och arbetslöshet klarar sig utlandsfödda sämre på arbetsmarknaden än svenskfödda. Liknande arbetsmarknadsgap finns i många OECD-länder, men inte i alla. De förslag som är mest populära bland de svenska riksdagspartierna för att minska utlandsföddas utanförskap på arbetsmarknaden är att bekämpa främlingsfientlighet och höja de utlandsföddas utbildningsnivå. En jämförande analys av OECD-länderna tyder dock snarare på att länder med stora arbetsmarknadsgap kännetecknas av omfattande kollektivavtal och generösa sociala skyddsnät. Länder med mindre arbetsmarknadsgap har också högre inkomstspridning. Vägen mot minskade arbetsmarknadsgap i Sverige tycks således vara politiskt obehövligt, då den sannolikt innebär minskad facklig makt och ökad inkomstspridning.

ANDREAS BERGH

är docent i nationalekonomi och verksam vid Ekonomihögskolan vid Lunds universitet och Institutet för näringslivsforskning (IFN) i Stockholm. Han forskar om bl a välfärdsstatens ekonomi, globalisering och sociala normer. andreas.bergh@nek.lu.se

I jämförelse med övriga OECD-länder är läget på den svenska arbetsmarknaden långt ifrån katastrofalt. I skrivande stund visar den senaste OECD-statistiken att den svenska arbetslösheten sista kvartalet 2013 var 8,0 procent vilket kan jämföras med OECD-snittet på 7,7 procent. När det gäller sysselsättning klarar sig Sverige betydligt bättre: 75 procent för Sverige jämfört med 65 procent i OECD. Merparten av skillnaden förklaras av det höga svenska kvinnliga arbetskraftsdeltagandet, men Sverige har högre sysselsättning också när bara män jämförs (77 respektive 73 procent).¹

Den svenska arbetsmarknaden ter sig dock mer problematisk när utfallet för olika marginalgrupper relateras till genomsnittet. Särskilt omdebatterade är arbetsmarknadsutfallen för utlandsfödda. Sysselsättningen bland svenskfödda i åldrarna 15–64 är 21 procent högre än bland motsvarande grupp utlandsfödda och arbetslösheten är mer än dubbelt så hög bland utlandsfödda som bland svenskfödda. Tabell 1 visar dessa arbetsmarknadsgap för OECD-länderna och som synes hör Sverige till de absolut sämsta inom OECD.

Det finns gott om forskning om vad som påverkar den genomsnittliga arbetslösheten, men det finns mindre gjort när det gäller utlandsföddas relativa ställning. Frågan är av uppenbara skäl mest omdebatterad i de länder som har påfallande stora arbetsmarknadsgap. Utlandsföddas ställning på arbetsmarknaden är avgörande för ett lands möjligheter att ta tillvara de fördelar som invandring kan innebära. Ekberg (2009) har exempelvis beräknat att vid en sysselsättningsgrad på 72 procent eller högre, ger invandrare en

¹ Senast tillgängliga jämförbara data från OECD gäller Q3 2013 för sysselsättning i åldrarna 15–64, samt Q4 2013 för arbetslöshet.

Tabell 1
Relativt sysselsättningsgap (2010) och arbetslöshetsgap (2009) mellan utlandsfödda och födda inom landet

Land	Sysselsättningsgap	Arbetslöshetsgap	Land	Sysselsättningsgap	Arbetslöshetsgap
Ungern	0,84	0,78	Storbritannien	1,06	1,17
Israel	0,90		Schweiz	1,07	2,24
Italien	0,91	1,44	Nya Zeeland	1,08	1,16
Grekland	0,92	1,31	Mexiko	1,08	
Turkiet	0,93	1,18	Australien	1,09	1,15
Portugal	0,94	1,35	Finland	1,11	1,23
USA	0,97	0,99	Österrike	1,11	2,34
Tjeckien	0,97	1,20	Frankrike	1,12	2,01
Estland	0,98		Tyskland	1,14	1,85
Irland	1,00	1,33	Norge	1,15	3,41
Slovakien	1,01	0,94	Danmark	1,15	1,87
Slovenien	1,02		Holland	1,18	2,26
Island	1,03		Belgien	1,21	2,46
Spanien	1,04	1,65	Sverige	1,21	2,19
Kanada	1,06	1,29	Polen	1,24	1,28

Anm: Siffran 1,21 för Sverige betyder att svenskfödda i åldrarna 15–64 hade 21 procent högre sysselsättning än motsvarande grupp utlandsfödda i Sverige. Siffran 2,19 betyder att arbetslösheten för utlandsfödda i Sverige var 2,19 gånger högre än arbetslösheten för svenskfödda.

Källa: OECD; egna beräkningar.

nettovinst för de offentliga finanserna i Sverige. Sedan 1990-talskrisen har Sverige emellertid inte nått upp till den nivån. Ruist (2013) visar dock att nettoeffekten av arbetskraftsrörlighet i samband med EU:s östutvidgning sannolikt är svagt positiv för den svenska offentliga sektorn – men vinsten skulle kunna vara betydligt större om fler arbetade.

Ett tydligt tecken på att integrationen av invandrare på arbetsmarknaden är ett hett politiskt ämne är att en googling på partinamn + integration för alla riksdagspartier utom Sverigedemokraterna leder till en central webbsida som kortfattat sammanfattar partiets syn på ämnet. Av dessa informationssidor är det uppenbart att probleminsikten finns och att frågan tas på allvar. I korthet föreslår partierna följande åtgärder:

Centerpartiet: Förbättrat företagsklimat, mer rörlig arbetsmarknad²

Folkpartiet: Språk, utbildning, bekämpa rasism³

Kristdemokraterna: Utbildning, bättre möjligheter för företagande, rörligare bostadsmarknad⁴

Miljöpartiet: Ökat arbete mot rasism, lättare att driva diskrimineringsmål i domstol.⁵

Moderaterna: Utbildning⁶

² [http://www.centerpartiet.se/var-politik/alla-fragor/integration-och-invandring/integration/\(2014-03-20\)](http://www.centerpartiet.se/var-politik/alla-fragor/integration-och-invandring/integration/(2014-03-20)).

³ [http://www.folkpartiet.se/politik/politik-a-o/integration/\(2014-03-20\)](http://www.folkpartiet.se/politik/politik-a-o/integration/(2014-03-20)).

⁴ [https://www.kristdemokraterna.se/VarPolitik/Politikomraden/Integration/\(2014-03-20\)](https://www.kristdemokraterna.se/VarPolitik/Politikomraden/Integration/(2014-03-20)).

⁵ [http://www.mp.se/politik/migration-och-lika-ratt\(2014-03-20\)](http://www.mp.se/politik/migration-och-lika-ratt(2014-03-20)).

⁶ [http://www.moderat.se/migration-och-integration/integration\(2014-03-20\)](http://www.moderat.se/migration-och-integration/integration(2014-03-20)).

Socialdemokraterna: Utbildning, bekämpa rasism⁷

Vänsterpartiet: Generell välfärdspolitik, aktiva insatser mot diskriminering⁸

Frånvaron av Sverigedemokratiska förslag för ökad integration tycks ha en logisk förklaring: Partiet vill inte ha integration. I stället betonas assimilering och återinvandring, dvs tanken att invandrare ska anpassa sig till Sverige alternativt flytta härifrån.

När man sällar bort åtgärder som redan genomförts och abstrakta åtgärder som att ”satsa på jobb” från partiernas förslag, återstår framför allt utbildningssatsningar (i synnerhet ökade språkkunskaper) och skärpt arbete mot rasism och diskriminering. Vänsterpartiet utmärker sig genom att peka på behovet av generella välfärdspolitiska åtgärder snarare än åtgärder riktade mot utlandsfödda och Centerpartiet utmärker sig genom att betona företagsklimat och arbetsmarknadsflexibilitet (därmed inte sagt att övriga partier motsätter sig något av detta). I övrigt är det slående att partiernas förslag inte skiljer sig särskilt mycket åt och att radikala eller långtgående förslag är sällsynta.

I den bredare debatten förekommer fler förklaringar till de observerade arbetsmarknadsgapen än vad partierna tar upp. Enligt vanlig neoklassisk nationalekonomi skapas arbetslöshet om något hindrar löner från att anpassa sig till utbud och efterfrågan. Så kan exempelvis ske om en hög arbetsfri inkomst skapar en hög reservationslön som gör att lågproduktiva grupper försörjs via transfereringssystemet snarare än av eget arbete på den reguljära arbetsmarknaden. Ett annat hinder föreslås av *insider-outsider*-teorin (Lindbeck och Snower 1988) enligt vilken s k *insiders* på arbetsmarknaden genom fackföreningarna och kollektivavtalen kan skydda sig mot konkurrens från s k *outsiders*, i det här fallet invandrare med lägre fackligt inflytande. Kollektivavtalen kan alltså göra det svårare för invandrare att konkurrera om jobben exempelvis genom att arbeta andra arbetstider, till lägre löner eller med andra arbetsuppgifter än vad som tillåts enligt kollektivavtalen.

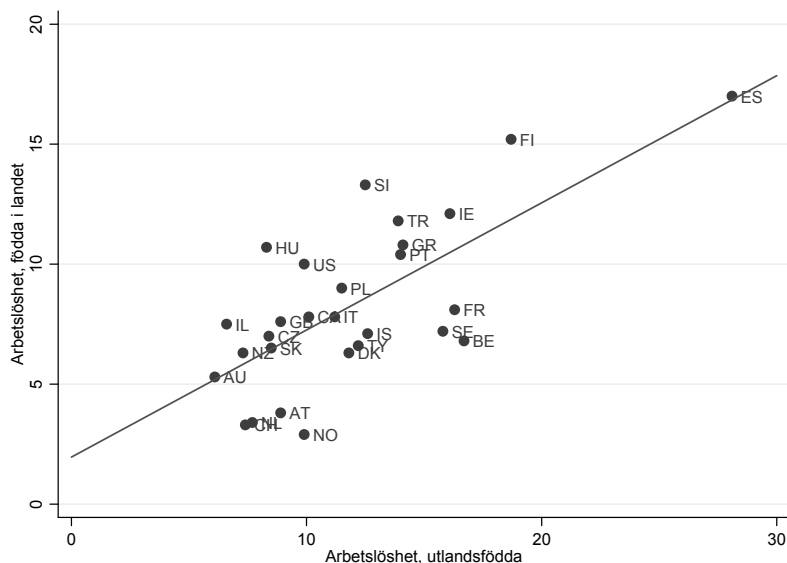
Båda dessa ekonomiska förklaringar antyder att förbättrad arbetsmarknadsintegration skulle kunna uppnås till priset av ökad inkomstspridning. Om transfereringar eller kollektivavtal försvårar arbete till lägre löner ställs politiker inför en avvägning mellan två fenomen som många ser som oönskade: ökad inkomstspridning och stora arbetsmarknadsgap mellan utlandsfödda och födda inom landet. Om integrationen av utlandsfödda på arbetsmarknaden i stället kan förbättras genom minskad främlingsfientlighet och ökade utbildningssatsningar är det begripligt att många partier föredrar dessa åtgärder framför att behöva hantera en politiskt besvärlig avvägning mellan inkomstjämlighet och arbetsmarknadsintegration.

I denna artikel görs en enkel deskriptiv analys av OECD-länderna i syfte att utröna vilka mönster och samband som kan observeras när det gäl-

⁷ [http://www.socialdemokraterna.se/Var-politik/Var-politik-A-till-O/Integration-och-mangfald/\(2014-03-20\)](http://www.socialdemokraterna.se/Var-politik/Var-politik-A-till-O/Integration-och-mangfald/(2014-03-20)).

⁸ [http://www.vansterpartiet.se/politik/integration/\(2014-03-20\)](http://www.vansterpartiet.se/politik/integration/(2014-03-20)).

Figur 1
Arbetslöshet för
utlandsfödda och
födda inom landet

Anm. Figuren bygger på arbetslöshetsdata för åldrarna 15–64 från 2009. Sambanden är desamma om sysselsättning används i stället för arbetslöshet.

Källa: OECD.

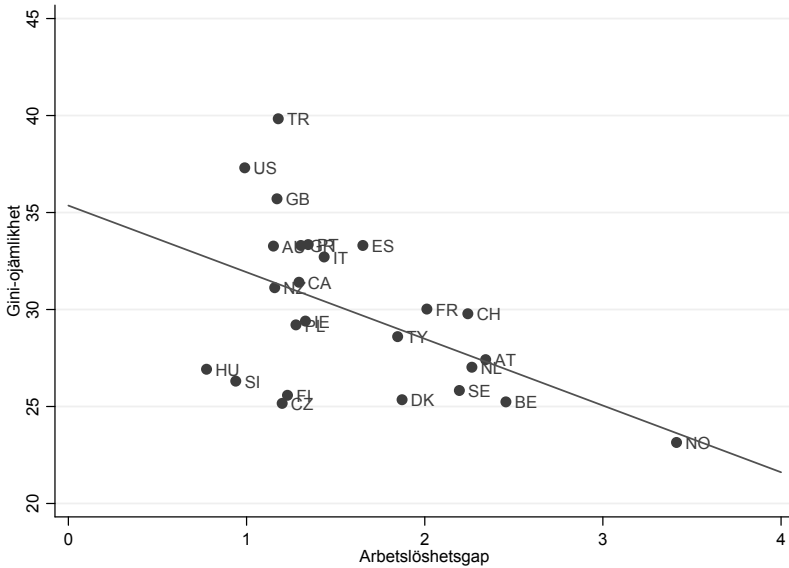
ler arbetsmarknadsgap och tänkbara förklaringar.⁹ De samband som kan observeras på landsnivå är naturligtvis inga kausala effekter, men de ger intressant information om hur länder med stora arbetsmarknadsgap skiljer sig från andra länder. Om ett teoretiskt väntat mönster inte alls kan skönjas i data reser det frågetecknen för hur lämpligt det är att använda teorin som underlag för politiska åtgärder.

1. Vilka mönster finns i OECD-länderna?

Låt oss först etablera två grundläggande faktum som den politiska diskussionen har att förhålla sig till. För det första: Som framgår av figur 1 är länder där utlandsfödda har jobb i hög utsträckning i genomsnitt länder där också födda inom landet har jobb i hög utsträckning. Det syns alltså inga spår av att invandrare stjälar jobb från infödda (eller vice versa). Data bekräftar därmed den gängse nationalekonomiska bilden av arbetsmarknaden: Mängden jobb är inte en begränsad resurs som ska fördelas. Snarare är det så att länder med en bättre fungerande arbetsmarknad skapar fler jobb både för utlandsfödda och för födda inom landet.

För det andra: Länder med mindre arbetsmarknadsgap har i genomsnitt större inkomstspridning, vilket framgår av figur 2. Även detta mönster är alltså i linje med vanlig neoklassisk teori, där arbetslöshet orsakas av att

⁹ Artikeln är en fördjupning av den analys som presenterades i Bergh (2013), som dock enbart analyserade arbetsmarknadsgap och som inte beaktade integrationspolitik och flyktingmottagande.

Figur 2
Inkomstojämlikhet (ginikoefficient) och arbetsmarknadsgap (kvot mellan arbetslöshet för utlandsfödda och födda inom landet)

Ann. Figuren bygger på arbetslöshetsdata för åldrarna 15–64 från 2009. Sambanden är desamma om sysselsättning används i stället för arbetslöshet.

Källa: OECD och Solt (2008).

någon form av reglering förhindrar arbetsmarknaden att nå jämvikt vid låga löner. Dessa regleringar främjar en jämnare inkomstfördelning, men har också bieffekten att grupper som skulle kunna få jobb till lägre löner inte får jobb alls. Både figur 1 och figur 2 använder arbetslöshet som arbetsmarknadsutfall, men sambanden är desamma om sysselsättning används i stället.

Det faktum att en ytlig analys av data bekräftar vad man kan vänta sig på basis av ekonomisk teori förhindrar naturligtvis inte att faktorer såsom utlandsföddas utbildning, graden av främlingsfientlighet eller typen av integrationspolitik i olika länder också spelar roll. I det följande undersöks därför närmare hur arbetslöshet och arbetsmarknadsgap beror på åtta olika faktorer, avsedda att fånga olika teorier och politiska idéer om vad bristande integration av utlandsfödda på arbetsmarknaden beror på. De åtta faktorerna är följande:

Främlingsfientlighet, mätt med andelen som i enkätundersökningarna World Values Survey och European Values Survey uppger att de inte vill ha utlänningar som grannar. I Sverige och Portugal är det mindre än 3 procent som ogärna har utlänningar som grannar, medan Turkiet ligger högst på 39 procent.

Integrationspolitikens kvalitet, mätt med ett aggregerat mått från Migrant Integration Policy Index (Mipex), på en 100 gradig skala.¹⁰ Med

¹⁰ Indexet är tillgängligt på www.mipex.eu och är framtaget främst av Migration Policy Group, som beskriver sig som en icke-vinstdrivande europeisk organisation som arbetar strategiskt kring jämlikhet och rörlighet (se www.migpolgroup.com/about-us/).

poängen 85 är Sverige det land som enligt organisationen har bäst integrationspolitik. Österrike och Slovakien anses sämst.

De utlandsföddas utbildningsnivå, mätt som andelen högutbildade bland de utlandsfödda. Kanada är det OECD-land som har bäst utbildade invandrare, medan Sverige ligger ungefär i mitten.

Andel av arbetsmarknaden som täcks av kollektivavtal, tänkt att fånga *insider-outsider*-fenomen på arbetsmarknaden. Sverige med 94 procent ligger tvåa, efter Sloveniens 100 procent. Lägst är andelen i USA och Mexiko (14 respektive 10 procent).

OECDs index (skala 0–6) för anställningsskyddets strikthet. OECD beräknar detta separat för fasta och tidsbegränsade anställningar. Här används genomsnittet för båda dessa index. Anställningsskyddet är svagast i USA och starkast i Turkiet. Sverige ligger numera i mitten bland OECD-länderna, främst på grund av hög flexibilitet för tillfälliga anställningar.

Det sociala skyddsnetzets nivå relativt snittlönen, beräknat utifrån OECD-databasen Taxing Wages. Måttet är beräknat genom att för två hushållstyper (ensamstående utan barn och tvåbarnshushåll med två vuxna, båda hushållen utan arbetsinkomster) dividera den disponibla inkomst som respektive hushållstyp ges av landets sociala skyddsnet (inklusive eventuell ersättning för hyra, beräknad enligt schablon av OECD) med genomsnittslönen i landet. På så sätt erhålls ett mått på hur generöst det sociala skyddsnetet är i förhållande till övriga inkomster. Enligt OECD är denna typ av stöd i princip frånvarande i Italien och Grekland, medan det i Irland ger ett skyddsnet på över 60 procent av snittinkomsten. Sverige ligger relativt högt på 43 procent av genomsnittslönen.

Andelen utlandsfödda i befolkningen fungerar som mått på hur mycket invandring ett land haft. Australien ligger högst med 24 procent utlandsfödda, att jämföra med Sveriges 13 procent.

Antalet asylansökningar per capita åren 2000–10 får slutligen fungera som mått på kortsiktigt flyktinginvandringstryck. Sverige ligger här högst inom OECD (30 ansökningar per capita).

Samtliga variabler där annan källa inte anges är hämtade från webbtjänsten OECD iLibrary. Ginikoefficienter kommer från Solt (2008). I den nedanstående analysen är samtliga förklarande variabler från 2005 eller närmast tillgängliga år. Utfallen är beräknade 2009 (arbetslöshet) och 2010 (sysselsättning).¹¹

2. Samvariationen mellan tänkbara förklaringar

Tabell 2 visar hur de åtta tänkbara förklaringarna samvarierar med varandra, med ojämlikhet och med de två olika måtten på arbetsmarknadsgap. Endast parvisa korrelationer på minst 15 procents signifikansnivå visas och korrelationer med signifikansnivå över 5 procent har markerats med

¹¹ När beräkningarna gjordes var 2009 det senaste året med arbetslöshetsdata. Hela datamaterialet finns tillgängligt på www.andreasbergh.se/download

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1. Sysselsättningsgap	1										
2. Arbetslöshetsgap	0,61* (0,001)	1									
3. Främlingsfientlighet	-0,32 (0,111)	-0,301 (0,144)	1								
4. Kollektivavtals-täckningsgrad	0,36 (0,052)	0,64* (0,001)		1							
5. Andel utlandsfödda			-0,60* (0,001)		1						
6. Högutbildade utlandsfödda			-0,34 (0,109)	-0,49* (0,018)	0,381 (0,078)	1					
7. EPL-index	0,47* (0,016)				-0,62* (0,001)	-0,61* (0,002)	1				
8. Välfärdsgenerositet	0,52* (0,004)		-0,39 (0,054)		0,35 (0,091)	0,45* (0,036)	-0,44* (0,020)	1			
9. Gini	-0,38* (0,037)	-0,50* (0,011)		-0,62* (0,0003)				-0,51* (0,0053)	1		
10. Asylsökande per capita	0,47* (0,010)	0,74* (0,000)		0,47* (0,008)	0,330 (0,099)			0,32 (0,094)	-0,52* (0,0035)	1	
11. Mipex07			-0,68* (0,0004)			0,333 (0,140)					1

Källa: Egna beräkningar.

Tabell 2
Parvisa korrelationer
och deras signifikans-
nivå

en asterisk. Under varje korrelation anges p-värdet inom parentes.

I tabell 2 är följande särskilt värt att notera: De två olika måtten på arbetsmarknadsgap är som väntat positivt korrelerade med varandra. Som redan visats är sambandet mellan arbetsmarknadsgap och inkomstspredning det förväntade: Länder med bättre arbetsmarknadsintegration av utlandsfödda har signifikant högre inkomstspredning. Länder med många asylsökningar under 2000-talets första decennium har högre arbetsmarknadsgap (oavsett mått), men länder med många utlandsfödda totalt sett har vare sig större eller mindre gap.

Länder med större arbetsmarknadsgap i sysselsättning tenderar att vara länder med striktare anställningstrygghet och generösare socialt skyddsnät. På något lägre signifikansnivå ser vi att länder med mer omfattande kollektivavtal har större sysselsättningsgap. När arbetsmarknadsgapet mäts med arbetslöshet är sambandet med kollektivavtal både starkare och mer signifikant.

Mest anmärkningsvärt är kanske att utbildningsnivån hos de utlandsfödda inte tycks spela någon roll och att länder med högre främlingsfientlighet tenderar att ha mindre arbetsmarknadsgap. Ej heller tycks länder med bra integrations- och antidiskrimineringspolitik ha mindre arbetsmarknadsgap.

3. Fördjupad analys

Nästa steg är att fördjupa analysen på två sätt. När endast arbetsmarknads-gapet analyseras syns det inte om en faktor samvarierar med nivån på arbetsmarknadsutfallet enbart för utlandsfödda eller också med nivån för födda inom landet. Dessutom är det av intresse att se vilka parvisa korrelationer som kvarstår som signifikanta även när hänsyn tas till andra möjliga förklarande variabler.

Tabell 3 och 4 redovisar först två kolumner med resultat från regressioner där utfallet för utlandsfödda förklaras av utfallet för födda inom landet (eftersom vi vet att detta spelar roll och kan antas fånga hur bra arbetsmarknaden i allmänhet fungerar) samt de faktorer som enligt tabell 2 spelar roll på minst 95 procents signifikansnivå. Därefter inkluderas ginikoefficienten för att bekräfta att denna inte längre är signifikant och att det är de inkluderade faktorerna som förklarar avvägningen mellan inkomstjämlighet och integration. I kolumn tre och fyra redovisas sedan resultat från regressioner som förklarar utfallet för födda inom landet med samma faktorer. Tabell 3 visar analysen för sysselsättning och tabell 4 för arbetslöshet.

För arbetslöshet är mönstret mycket tydligt: Länder där kollektivavtalen täcker en större del av arbetsmarknaden har både signifikant högre arbetslöshet bland utlandsfödda och signifikant lägre arbetslöshet bland födda inom landet. Dessutom är det så att länder med många asylsökande per capita har lägre arbetslöshet bland födda inom landet och högre arbetslöshet bland utlandsfödda. När dessa faktorer beaktas kvarstår ingen signifikant korrelation mellan något arbetsmarknadsutfall och graden av ojämlikhet.

Med tanke på den tydligt negativa korrelationen mellan ojämlikhet och kollektivavtal är det en rimlig tolkning att kollektivavtal i genomsnitt bidrar till lägre inkomstspridning, men till priset av att utlandsfödda inte tillåts konkurrera om jobben genom att arbeta till lägre löner. Dessutom finns ett signifikant samband mellan mängden asylsökande per capita under 2000-talets första decennium och arbetslöshet, som dels skulle kunna förklaras av att länder med god arbetsmarknad har fler asylsökande, dels att många asylsökande under begränsad tid skapar högre arbetslöshet bland utlandsfödda. Eftersom andelen utlandsfödda i befolkningen som helhet inte tycks spela någon roll för arbetsmarknadsgapen är det tänkbart att det signifikanta sambandet med asylsökande speglar en kortsiktig effekt innan arbetsmarknaden hunnit anpassa sig. En annan möjlighet är att nyanlända är annorlunda än de utlandsfödda som finns i befolkningen sedan tidigare. Resultatet bör dock tolkas försiktigt eftersom data gäller asylansökningar, inte positiva asylbeslut.

Mönstret för sysselsättning är minst lika intressant. Medan länder med mer generösa sociala skyddsnät har lägre sysselsättning bland utlandsfödda har dessa länder också högre sysselsättning bland födda inom landet. Det är välkänt att transfereringar kan utformas så att de uppmuntrar till deltagande i arbetskraften – de svenska socialförsäkringarna ger ju betydande

Tabell 3
Mönster i arbetslöshet inom OECD

Variabler	Arbetslöshet, utlandsfödda	Arbetslöshet, utlandsfödda	Arbetslöshet, födda inom landet	Arbetslöshet, födda inom landet
Arbetslöshet, födda inom landet	1,18*** (0,18)	1,17*** (0,18)		
Arbetslöshet, utlandsfödda			0,62*** (0,064)	0,63*** (0,068)
Kollektivavtalsäckningsgrad	0,073*** (0,021)	0,080*** (0,025)	-0,045*** (0,014)	-0,049*** (0,017)
Asylsökande per capita	0,095* (0,053)	0,11** (0,053)	-0,11*** (0,036)	-0,12*** (0,040)
Ginikoefficient		0,11 (0,15)		-0,051 (0,11)
Konstant	-3,16 (2,08)	-6,98 (5,72)	4,70*** (1,02)	6,43 (3,92)
Antal observationer	29	29	29	29
R2-värde	0,775	0,781	0,797	0,800

Amm: Robusta standardfel inom parentes. *, ** och *** anger statistisk signifikans på 10, 5 och 1 procents signifikansnivå.

Källa: Egna beräkningar.

de belopp endast till den som etablerat sig på arbetsmarknaden och blivit berättigad till positivt inkomstrelaterad ersättning. Det är troligt att länder med denna typ av socialförsäkringar också har mer generösa socialbidrag – men effekten av de generösa socialbidragen är inte sysselsättningsbefrämjande: de skapar i stället en fattigdomsfälla i form av en hög reservationslön som gör att en betydande del av arbetsmarknaden för okvalificerade jobb försvinner.

OECD-länder med striktare anställningsskydd tycks i genomsnitt ha något lägre sysselsättning och även om den negativa effekten är något större för utlandsfödda är dessa skillnader inte statistiskt signifikanta. Slutligen kan konstateras att länder med många asylsökande per capita har högre arbetsmarknadsgap främst därför att länder med hög sysselsättning bland födda inom landet har fler asylsökande. För utlandsföddas sysselsättning är korrelationen med asylsökande förvisso negativ, men inte signifikant.

4. Tidigare forskning och svenska exempel

Som redan påpekats är det i regel ingen bra idé att basera politiska åtgärder enbart på basis av korrelationer mellan aggregat på landsnivå. Flera av resultaten i denna artikel bekräftar och kompletterar resultat i tidigare empirisk forskning. Fleischmann och Dronkers (2010) använde individdata för att analysera första- och andra generationens invandrare i 13 EU-länder.

Tabell 4
Mönster i sysselsättning inom OECD

Varibler	Sysselsättning utlandsfödda	Sysselsättning utlandsfödda	Sysselsättning födda inom landet	Sysselsättning födda inom landet
Sysselsättning, födda inom landet	0,66*** (0,17)	0,64*** (0,20)		
Sysselsättning, utlandsfödda			0,70*** (0,16)	0,68*** (0,14)
Anställningsskydd (index 0–6)	-1,74 (1,05)	-1,97 (1,36)	-0,93 (0,974)	-1,28 (1,05)
Välfärdsgenerositet	-0,134* (0,076)	-0,150* (0,081)	0,205** (0,083)	0,177 (0,12)
Asylsökande per capita	-0,15 (0,110)	-0,17 (0,12)	0,27*** (0,055)	0,24** (0,088)
Gini-koefficient		-0,108 (0,295)		-0,169 (0,328)
Konstant	29,54** (11,79)	34,81 (22,67)	15,25 (10,66)	23,55 (16,14)
Antal observationer,	28	28	28	28
R2-värde	0,596	0,599	0,736	0,740

Anm: Robusta standardfel inom parentes. *, ** och *** anger statistisk signifikans på 10, 5 och 1 procents signifikansnivå.

Källa: Egna beräkningar.

Även här fann man att invandrares arbetslöshet var högre i länder med hög arbetslöshet hos födda inom landet och att integrationspolitik inte tycks spela någon roll. Typen av välfärdsstat tycktes inte heller spela någon roll. Däremot var invandrares arbetslöshet lägre i länder med fler okvalificerade jobb, i länder med fler invandrare och i rikare länder.

Effekten av kollektivavtal har tidigare analyserats av Kahn (2000) med hjälp av individdata i 15 OECD-länder under perioden 1985 till 1994. Det visas att kollektivavtal ger högre löner för okvalificerad arbetskraft, men också sämre sysselsättningsutveckling för denna arbetskraft. I Kahns studie är emellertid sysselsättningseffekten tydligare för män än för kvinnor. Samtidigt tycks kollektivavtalen ge en ökad benägenhet att utbilda sig genom att alternativkostnaden för studier minskar. Det generella mönstret att en sammanpressad lönestruktur ger både högre löner och sämre sysselsättning för lågkvalificerad arbetskraft är belagt sedan länge för Sverige i Edin och Topel (1997) och Davis och Henrekson (1997), samt av Kahn (1998) för Norge. Nyligen har även Lundborg och Skedinger (2014) funnit stöd för att kollektivavtalens lägstralöner ökar arbetslösheten bland flyktinginvandrare i Sverige. Mot denna bakgrund är det alltså inget oväntat resultat att utlandsfödda är en av de grupper vars möjligheter på arbetsmarknaden påverkas negativt av kollektivavtalen.

Det är inte heller svårt att med verkliga exempel i Sverige illustrera vilka mekanismer som skulle kunna förklara hur kollektivavtal och generösa

sociala transfereringar skapar problem för utlandsfödda på arbetsmarknaden. I det s k Vaxholmsfallet 2004 såg vi ett tydligt exempel på att svenska fackföreningar är beredda att använda den makt kollektivavtalen ger dem till att skydda sig från konkurrens från utländsk arbetskraft (se exempelvis Carlbom 2004). Det finns också en relaterad litteratur om invandras företagande. Andersson Joonas (2011) konstaterar exempelvis att invandrare från icke-västländer är överrepresenterade bland egenföretagare, men också att de tjänar betydligt sämre än svenskfödda företagare. En möjlig tolkning är att vissa invandrare konkurrerar som egenföretagare snarare än som anställda och därmed undviker kollektivavtalens regler rörande exempelvis timlöner och arbetstider.

Slutligen kan konstateras att Sverige under alliansregeringen har infört ett nytt bidrag av just den typ som teoretiskt kan förväntas försämra sysselsättningen och som enligt det mått på välfärdsgenerositet som använts i denna artikel också bidrar till ökat sysselsättningsgap: Det kommunala vårdnadsbidraget, som ger upp till 3 000 kr per barn i åldern 1–3 år skattefritt utan några krav på att stå till arbetsmarknadens förfogande. Det är frivilligt för kommunerna att införa bidraget – men över 100 har valt att göra så, däribland Stockholm. Som förväntat visar SCBs statistik att användandet av det kommunala vårdnadsbidraget är vanligast bland låginkomsttagare, bland personer med utländsk bakgrund och i förortskommuner. I Stockholm är det fyra till fem gånger vanligare i Tensta och Rinkeby än på Kungsholmen och i Vasastan.

5. Slutsats – partiernas förslag ineffektiva

De förslag som är mest populära bland de svenska riksdagspartierna för att minska utlandsföddas utanförskap på arbetsmarknaden är att bekämpa rasism och främlingsfientlighet och höja de utlandsföddas utbildningsnivå. Det är dock inte dessa faktorer som i genomsnitt kännetecknar de länder som har störst arbetsmarknadsgap. Det är inte heller så att Sverige utmärker sig negativt när det gäller dessa faktorer, tvärtom. Den svenska främlingsfientligheten är näst lägst i OECD och vår integrationspolitik är bäst enligt Mipex-indexet. Andelen högutbildade bland utlandsfödda i Sverige är nästan exakt på OECD-genomsnittet

När arbetsmarknaderna i OECD-länderna jämförs är de mönster som framkommer faktiskt i linje med en tämligen enkel ekonomisk analys av arbetsmarknaden. De antyder att det kan finnas en väg mot minskade arbetsmarknadsgap, men den ser ut att gå via minskade kollektivavtal (dvs minskad facklig makt) och ökad inkomstspridning. Det är en politiskt obekvämlig väg, inte minst i Sverige.

Utifrån den ekonomiska analysen är det värt att fundera särskilt på varför utlandsföddas utbildning inte tycks samvariera med bättre arbetsmarknadsutfall. Den som ogillar ökad inkomstspridning borde ju kunna komma åt problemet genom att höja produktiviteten hos nyanlända genom

utbildning.¹² Resultatet tycks inte förklaras av det specifika mått på utbildning som använts. Även andra utbildningsmått blir insignifikanta i analysen. Ett tänkbart svar är likväl att den formella utbildning som statistiken innehåller inte fångar den s k tysta kunskap som lättast inhämtas på en arbetsplats genom personlig interaktion och *learning by doing*. Det är få arbetsuppgifter som kan läras ut i sin helhet i skolbänkar och vid universitet, vilket gör det svårt att lösa segregationen enbart genom utbildningsåtgärder. Lärlingssystem och praktikplatser är enligt detta synsätt bättre system, men det bästa sättet att lära sig ett jobb kan mycket väl vara att inneha jobbet i fråga.

Det är naturligtvis på många sätt lovvärt att bekämpa rasism och satsa på utbildning. Men det bör inte betyda att mer kontroversiella frågor som försörjningsstödet och kollektivavtalens ställning är omöjliga att diskutera. Det borde inte vara kontroversiellt att försöka åtgärda det faktum att Sverige har ett av OECD-ländernas största arbetsmarknadsgap mellan utlandsfödda och födda inom landet. Från förvisso höga nivåer är det också ett faktum att både kollektivavtalsäckningsgrad och facklig organisationsgrad har fallit i Sverige på senare tid. Kanske är det möjligt att tänka sig en arbetsmarknad där kollektivavtalens dominans inte är fullständig!

REFERENSER

- Andersson Joona, P (2011), "The Native-Immigrant Income Gap among the Self-Employed in Sweden", *International Migration*, vol 49, s 118–143.
- Bergh, A (2013), "Labour-Market Integration of Immigrants in OECD-Countries: What Explanations Fit the Data?," ECIPE Occasional Paper 04/2013, Bryssel.
- Carlbom, M (2004), "Svenska byggjobbare skyddas", *Dagens Nyheter*, 29 november 2004, <http://www.dn.se/nyheter/politik/svenska-byggjobbare-skyddas/> (2014-03-24).
- Davis, S J och M Henrekson (1997), "Explaining National Differences in the Size and Industry Distribution of Employment", NBER Working Paper 6246.
- Edin, P-A och R Topel (1997), "Wage Policy and Restructuring: The Swedish Labor Market since 1969", i Freeman, R B, R Topel och B Swedenborg (red), *The Welfare State in Transition: Reforming the Swedish Model*, University of Chicago Press, Chicago.
- Ekberg, J (2009), *Invandringen och de offentliga finanserna*, Rapport till Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi 2009:3, Fritzes, Stockholm.
- Fleischmann, F och D Dronkers (2000), "Unemployment among Immigrants in European Labour Markets: An Analysis of Origin and Destination Effects", *Work, Employment and Society*, vol 24, s 337–354.
- Holmlund, B, E Mörk, M Palme och R Östling (2014), "Arbetsmarknadsreformer för jobb och välfärd", rapport från Socialdemokraternas forskningskommission, www.forskningskommissionen.se (2014-03-31)
- Kahn, L M (1998), "Against the Wind: Bargaining Recentralisation and Wage Inequality in Norway, 1987–1991", *Economic Journal*, vol 108, s 603–645.
- Kahn, L M (2000), "Wage Inequality, Collective Bargaining, and Relative Employment from 1985 to 1994: Evidence from Fifteen OECD Countries", *Review of Economics and Statistics*, vol 82, s 564–579.
- Lindbeck, A och D J Snower (1988), *The Insider-Outsider Theory of Employment and Unemployment*, MIT Press, Cambridge MA.
- Lundborg, P och Skedinger, P (2014), "Minimum Wages and the Integration of Refugee Immigrants", IFN working paper no 1017.
- Ruist, J (2013), "Östeuropeers rörlighet är lönsam för de rikare EU-länderna", *Ekonomisk Debatt*, vol 41, nr 8, s 19–25.
- Solt, F (2008), "Standardizing the World Income Inequality Database", *Social Science Quarterly*, vol 90, s 231–242.

¹² Utbildning är exempelvis den strategi som förordas av den socialdemokratiska forskningskommissionen som presenterade sina slutsatser 5 mars 2014 – se Holmlund m fl (2014).